ECLI:LV:AT:2020:0723.A420294819.5.S
Lieta Nr. A420294819, SKA-1025/2020
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2020.gada 23.jūlijā

Tiesa šādā sastāvā: senatores Jautrīte Briede, Vēsma Kakste, Dace Mita

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu – pienākuma uzlikšanu Juridiskās palīdzības administrācijai piešķirt /pers. A/ valsts nodrošinātu juridisko palīdzību civillietā Nr. C08026615, sakarā ar Tieslietu ministrijas kasācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2020.gada 12.februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja /pers. A/, kurai domicils ir Vācijā, vērsās Juridiskās palīdzības administrācijā, lūdzot valsts nodrošināto juridisko palīdzību civillietā, par kuru tiesvedība ir Latvijā. Process iestādē noslēdzās ar Tieslietu ministrijas 2019.gada 5.novembra lēmumu, ar kuru palīdzība tika atteikta, jo pieteicējas vidējie ienākumi pēdējo triju mēnešu laikā (mēnesī 419,57 *euro*) pārsniedz Ministru kabineta 2018.gada 18.decembra noteikumu Nr. 811 „Noteikumi par personas īpašuma stāvokļa un ienākumu līmeņa atbilstību valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības piešķiršanai un pieprasījuma veidlapas paraugu" (turpmāk – noteikumi Nr. 811) 2.punktā noteikto apmēru (215 *euro*), kā arī nav konstatēti apstākļi, lai secinātu, ka pieteicēja atbilstoši Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma (turpmāk – Palīdzības likums) 3.panta otrās daļas 2.punktam *pēkšņi* nonākusi tādā situācijā un materiālajā stāvoklī, kas liedz nodrošināt savu tiesību aizsardzību. Pieteicēja nav sniegusi informāciju par izdevumiem ārstniecībai, aprūpei vai pavadošajai personai, kas tādējādi varētu liecināt par pieteicējas nonākšanu īpašā situācijā.

Nepiekrītot lēmumam, pieteicēja iesniedza pieteikumu administratīvajā tiesā.

[2] Administratīvā rajona tiesa pieteikumu apmierināja un uzlika pienākumu Juridiskās palīdzības administrācijai izdot labvēlīgu administratīvo aktu – piešķirt pieteicējai valsts nodrošinātu juridisko palīdzību konkrētajā civillietā. Spriedums pamatots ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[2.1] Tā kā no pieteicējas ienākumiem 419,57 *euro* tiek maksāti nodokļi, pieteicēja pēdējos trijos mēnešos mēnesī ir saņēmusi vidēji 290,57 *euro*. Tas pārsniedz noteikto robežlielumu par 75,57 *euro*, kas ir neliela summa. Pieteicēja redzes dēļ ir pirmās grupas invalīde no bērnības. Tas nav radies *pēkšņi*, ko varētu uzskatīt par ārkārtas situāciju Palīdzības likuma izpratnē. Pieteicēja pārvietojas ar pavadoni, viņai ir aprūpētāja. Pieteicējai 2019.gada 24.aprīlī veikta operācija, no slimnīcas viņa izrakstīta 3.maijā. Situācija atbilst likumā minētajam „īpašas situācijas" jēdzienam. Situācija ir vērtējama kopumā, ne vien operācijas fakts.

[2.2] Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošās garantijas nevar interpretēt sašaurināti (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1970.gada 17.janvāra spriedums „Delcourt v. Belgium", iesnieguma Nr. 2689/65, 25.punkts*). Pieteicēja bez citu palīdzības nevar izlasīt tekstu, viņa ir mazāk aizsargāta situācijās, kad vajag ātri reaģēt, rakstveidā atbildēt, izprast sarežģītus juridiskus tekstus. Pasliktinoties veselībai (operācija), pieteicējas spējas sevi pārstāvēt tiesvedībā ir būtiski apgrūtinātas vai pat neiespējamas.

[2.3] Palīdzības likuma 14.^{5}panta ceturtā daļa paredz, ka persona var lūgt palīdzību arī tad, ja pierāda, ka nespēj samaksāt ar palīdzību saistītos izdevumus, jo labklājības līmenis domicila valstī un valstī, kurā notiek tiesas sēde, ir atšķirīgs. Vācijā ienākumu līmenis ir augstāks. 75,57 *euro*, kas pārsniedz Latvijā noteikto robežlielumu, nav tik daudz, lai atbilstu labklājības līmenim Vācijā, tādēļ nevar secināt, ka pieteicējas ienākumi ir pietiekami.

[2.4] Tas, vai juridiskās palīdzības neesība pēc būtības liedz pieteicējam taisnīgu lietas izskatīšanu, atkarīgs arī no lietas nozīmīguma un spējas efektīvi pārstāvēt pašam sevi. Jāvērtē arī pieteicēja finansiālais stāvoklis un konkrētās tiesvedības izredzes (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.septembra spriedums lietā „Airey v. Ireland" iesnieguma Nr. 6289/73, 24., 26.punkts; 2005.gada 15.februāra spriedums lietā „Steel un Morris v. the United Kingdom", iesnieguma Nr. 68416/01, 61.-62.punkts)*. Kaut arī Latvijā persona pati var vest lietu, pieteicēja nevar efektīvi pārstāvēt pati sevi, viņai ir nepieciešama juridiskā palīdzība un pārstāvniecība. Konkrētajā civillietā banka ir cēlusi prasību par parāda (pamatsumma 14 286,60 *euro,* procenti 569,94 *euro*) solidāru piedziņu pret pieteicēju kā galvinieci un vēl vienu personu. Pieteicēja prasību neatzīst, jo neesot izteikusi gribu galvojumam. Banka neesot ievērojusi Notariāta likuma 94.pantu, ka nepieciešama liecinieku klātbūtne, taisot aktus, kuros piedalās aklas personas. Civillietā ir strīds par naudas līdzekļiem, kas pieteicējai var būt būtiski. Tajā ir tiesību jautājums, kura interpretācijā un argumentācijā var būt nozīme juridiskajām zināšanām. Bankas resursi parasti ir ievērojami lielāki. Līdz ar to juridiskās palīdzības neesība pēc būtības liegtu pieteicējai taisnīgu lietas izskatīšanu. Tādējādi pieteicējas situācija atbilst Palīdzības likuma 3.panta trešās daļas noteikumiem un pieteicējai ir piešķirama valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība civillietā.

[2.5] Tieslietu ministrija iebildusi, ka dokumentu kopijām nav apliecinājumu par dokumentu atvasinājumu pareizību, tulkojumi nav apliecināti. Ministrija nav norādījusi, ka tā saskatītu viltojuma pazīmes, tiesa arī tās nesaskata. Dokumenti – slimnīcas izraksts un apliecinājums, ka pieteicējai ir aprūpētāja – sistēmiski saskan ar citiem dokumentiem. Tiesai par to patiesumu nav šaubu, un, iekams lietas dalībnieki nenorāda uz vērā ņemamiem apsvērumiem par dokumentu viltošanu, tiesa atstāj bez ievērības minētos iebildumus. Ministru kabineta 2000.gada 22.augusta noteikumi Nr. 291 „Kārtība, kādā apliecināmi dokumentu tulkojumi valsts valodā" (turpmāk – noteikumi Nr. 291) noteic kārtību, kādā *var* apliecināt tulkojumu. Noteikumu 4.punkts paredz, ka dokumentu svešvalodā izskata, ja dokumentam pievienots arī tulkojums. Lietas materiālos ir tulkojumi, tāpēc nav pārkāptas dokumentu pieļaujamības prasības.

[2.6] Pieteicēja juridisko palīdzību kā maznodrošināta persona ir saņēmusi arī 2014.gadā. Savukārt 2017. un 2018.gadā administrācija to ir atteikusi ar šajā lietā līdzīgu argumentāciju. Tiesa nav saistīta ar iestādes iepriekš pieņemtiem lēmumiem. Svarīgi, ka tiesa pret lūgumiem izturas rūpīgi,

nenovilcinot to izlemšanu (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006.gada 27.jūnja spriedums lietā „Tabor v. Poland", iesnieguma Nr. 12825/02, 45-46.punkts*).

[3] Par tiesas spriedumu Tieslietu ministrija ir iesniegusi kasācijas sūdzību. Sūdzībā ietverti turpmāk minētie argumenti.

[3.1] Tiesa nepareizi interpretējusi Palīdzības likuma 3.panta otrās daļas 2.punktu un trešo daļu, secinot, ka pieteicējas gadījums atbilst *īpašas situācijas* jēdzienam. Tiesa nepareizi interpretējusi 3.panta trešajā daļā ietverto personas *pēkšņu* nonākšanu īpašā situācijā. Nav skaidrs, kādēļ tiesa secināja, ka pieteicējas veselības traucējumi iestājušies pēkšņi, jo no lietas materiāliem neizriet, ka operācija bija neplānota, ka pēc tās būtu bijušas komplikācijas. Likumdevējs nav vēlējies piešķirt palīdzību vienmēr, kad veselības traucējumi noved līdz operācijai, bet tikai tad, kad tie iestājušies negaidīti un iepriekš neparedzami.

[3.2] No Palīdzības likuma 3.panta otrās daļas 2.punkta izriet, ka palīdzības piešķiršanai īpašās situācijas dēļ nepieciešams konstatēt divu kritēriju iestāšanos: 1) pēkšņu nonākšanu konkrētajā situācijā un 2) pēkšņu nonākšanu konkrētajā materiālajā stāvoklī. Nav pierādījumu, ka pieteicējas ienākumi samazinājušies pēkšņi, ka viņas mantiskais stāvoklis pasliktinātos tieši operācijas dēļ. Tiesa neveica ministrijas argumentu analīzi, tādējādi pārkāpjot Administratīvā procesa likuma 247.panta otro daļu un 251.panta piekto daļu, kas ir pamats sprieduma atcelšanai.

[3.3] Personas veselības traucējumi paši par sevi nav pamats, lai atzītu, ka viņa pēkšņi ir nonākusi īpašā situācijā. Tiesa, neiegūstot pierādījumus, ignorēja Administratīvās rajona tiesas 2016.gada 27.oktobra sprieduma lietā Nr. A420170916 atziņas, ka pieteicējai, *lai pierādītu īpašās situācijas esību*, jāiesniedz pierādījumi, kas apliecina slikto materiālo stāvokli. Ar Augstākās tiesas 2017.gada 5.jūlija rīcības sēdes lēmumu lietā Nr. A420170916 atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Tādējādi tiesa pārkāpa vienlīdzības principu, izvērtējot jautājumu par īpašo situāciju.

[3.4] Tiesa gan atzīst, ka pieteicējas gadījums atbilst īpašajai situācijai veselības stāvokļa dēļ, gan analizē civillietas būtību un tās iespējamā iznākuma ietekmi, gan izvērtē pieteicējas mantisko stāvokli un Vācijas labklājības līmeni, bet nenonāk pie konkrētiem secinājumiem. Pieteikums ir apmierināts, ņemot vērā visus lietā konstatētos apstākļus. Šādu pretrunīgu tiesas spriedumu nevar atzīt par tiesisku un pamatotu Administratīvā procesa likuma 246.panta trešās daļas izpratnē.

[3.5] Tiesa nepareizi interpretēja noteikumu Nr. 811 2.punktā noteikto, kādos gadījumos *īpašuma stāvoklis un ienākumu līmenis* (turpmāk arī – *materiālais stāvoklis*) uzskatāms par atbilstošu palīdzības piešķiršanai. Noteikumi nav attiecināmi uz īpašo situāciju, bet tikai uz materiālā stāvokļa izvērtēšanu. Lietā strīds ir par personas atrašanos īpašā situācijā, tāpēc ienākumu apmērs var tikt vērtēts vienīgi saistībā ar personas īpašo situāciju. No sprieduma neizriet, ka pieteicējas ienākumu apmērs būtu nesalīdzināms ar medicīnas izdevumiem, kas radušies negaidīti. Tas, ka pieteicējai ir zemi ienākumi, nav pamats, lai pretēji tiesību normā noteiktajam atzītu, ka persona atrodas īpašā situācijā Palīdzības likuma izpratnē pastāvīgu ienākumu apmēra dēļ.

[3.6] Nav nozīmes, par kādu summu ir pārsniegts palīdzības saņemšanai pieļaujamo ienākumu apmērs. Tiesa nepareizi interpretēja noteikumu Nr. 811 2.punktu, jo vērtēja *neto* ienākumus. Noteikumos Nr. 811 nav paredzēts, ka ienākumu apmērs veidojas pēc nodokļu samaksas. Noteiktie kritēriji materiālā stāvokļa vērtēšanai ir pietuvināti trūcīgas vai maznodrošinātas personas statusa noteikšanas kritērijiem. Tiesa pārkāpa vienlīdzības principu, jo palīdzības saņemšanas kritēriji pārrobežu lietās nevar būt labvēlīgāki kā nacionālajās lietās.

[3.7] Tiesa kļūdaini norādīja, ka pieteicējai ir tiesības uz palīdzību, jo Vācijas ienākumu līmenis ir augstāks. Palīdzības likuma 14.^{5}panta pirmajā daļā noteikta kārtība, kādā izskata citas valsts iestādes pārsūtītu iesniegumu pārrobežu strīdā. Norma jāvērtē kopsakarā ar 14.^{5}panta ceturto daļu. Proti, šis pants attiecas uz gadījumiem, kad palīdzību prasa persona, kura dzīvo ārpus Latvijas un kuras dzīvesvietas valstī labklājības līmenis ir zemāks nekā Latvijā, un tieši tādēļ persona nespēj segt juridiskās palīdzības izdevumus Latvijā. Vācijā labklājības līmenis ir augstāks, tāpēc minētā norma nav piemērojama. Minētā panta otrajā daļā noteikts, ka personas īpašo situāciju izvērtē pēc tiem pašiem kritērijiem, kurus izmanto, izskatot ar pārrobežu strīdiem nesaistītus juridiskās palīdzības pieprasījumus. Kritēriji nav labvēlīgāki par tiem kritērijiem, kas tiek izvirzīti Palīdzības likuma 3.panta trešajā daļā.

[3.8] Tiesa nepamatoti analizēja civillietas būtību, iespējamo tiesību aizskārumu un tiesvedības iespējamo rezultātu. Atšķirībā no administratīvajām lietām, likumdevējs apzināti kā kritēriju nav noteicis lietas sarežģītību. Ja nonākšanu īpašā situācijā varētu pamatot ar iespējamo tiesvedības rezultātu vai interešu nozīmīgumu, tad praktiski jebkuru tiesvedību par parāda piedziņu varētu definēt kā nonākšanu īpašā situācijā, jo iespējamais rezultāts var ietekmēt personas mantisko stāvokli. Ikvienam bez speciālām zināšanām tiesību zinātnē tiesvedība var būt apgrūtinoša. Kredītiestādes vēršanās par parāda piedziņu nav netipisks gadījums, kad būtu pieļaujama atkāpe no likumdevēja tieši noteiktā un varētu vērtēt likumā nenoteiktu kritēriju. Valstij nav pienākums nodrošināt pilnīgu spēku vienlīdzību starp procesa dalībniekiem, ja vien katrai pusei tiek dota saprātīga iespēja izklāstīt lietas apstākļus, kas nenoliek personu būtiski nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar pretējo pusi (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005.gada 15.maija spriedums lietā „Steel and Moriss v. the United Kingdom", iesnieguma Nr. 68416/01, 62.punkts; 2016.gada 27.janvāra spriedums lietā „N.J.D.B. v. the United Kingdom", iesnieguma Nr. 76760/12, 72.punkts*).

[3.9] Tiesa nepamatoti paplašināja Palīdzības likuma 3.panta trešās daļas tvērumu, konstatējot, ka juridiskās palīdzības nepiešķiršana pēc būtības liegtu pieteicējai tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – konvencija) 6.panta neizriet valsts pienākums nodrošināt juridisko palīdzību visās lietās, bet tikai gadījumos, kad tas ir saistīts ar personas tiesību nodrošināšanu uz taisnīgu tiesu, proti, kad normatīvais regulējums noteic obligātu personas pārstāvību vai process personai ir sarežģīts (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1979.gada 9.oktobra spriedums lietā „Airey v. Ireland", iesnieguma Nr. 6289/73, 26.punkts*).

Kā atzinusi Satversmes tiesa, Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā ietvertās tiesības uz advokāta palīdzību nozīmē valsts pienākumu nodrošināt šādu palīdzību bez atlīdzības personām, kuras pašas to nevar atļauties. Šis pienākums konkretizēts Palīdzības likumā. Valstij nav jānodrošina šāda palīdzība vienmēr, kad to prasa persona ar zemiem ienākumiem un veselības traucējumiem. Lietas sarež?ītība vērtējama vienīgi administratīvajās lietās. Palīdzības likuma projekts tika izstrādāts, ievērojot arī no konvencijas izrietošos pienākumus. Likumdevējam bija zināma spriedumā citētā Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, un tas apzināti noteicis kritērijus palīdzības piešķiršanai.

[3.10] Mehānismam, kādā tiek nodrošināta palīdzība, jāgarantē tiesības uz taisnīgu tiesu, un vienlaikus efektīvi jāizmanto šim mērķim novirzītie budžeta līdzekļi. Tādēļ juridiskās palīdzības piešķiršana bez tiesiska pamata nav pieļaujama.

[3.11] Kļūdains ir secinājums, ka persona var iesniegt dokumentu tulkojumus, neapliecinot tos. Noteikumos Nr. 291 noteikta kārtība, kādā var tikt apliecināts dokumenta tulkojums, ja normatīvajos aktos nav noteikts iesniegt notariāli apliecinātu dokumenta tulkojumu vai nav noteikta cita kārtība (noteikumu 1.punkts). Ievērojot to, ka tiesību normas konkrētajā gadījumā neparedz iesniegt notariāli apliecinātu dokumenta tulkojumu un nav noteikta cita kārtība, dokumentu tulkojumi personai būtu jāiesniedz, apliecinot tos šajos noteikumos paredzētajā kārtībā, nevis iesniedzot dokumentus vispār bez apliecināta tulkojuma.

Motīvu daļa

[4] Kā izriet no lietas materiāliem, lietā nav strīda, ka pieteicēja atbilst Palīdzības likuma 3.panta pirmās daļas 8.punktam, proti, viņa ir persona,

kuras domicils ir kāda no Eiropas Savienības dalībvalstīm (Vācija), un viņai Latvijā ir pārrobežu strīds.

Atbilstoši minētā panta trešajai daļai šādai personai ir tiesības uz juridisko palīdzību, ja tā, ievērojot tās *īpašo situāciju* vai īpašuma stāvokli un ienākumu līmeni, nav spējīga nodrošināt savu tiesību aizsardzību.

Tātad pieteicējai, kuras domicils ir Vācijā, ir tiesības uz juridisko palīdzību, ja viņa pati nav spējīga nodrošināt savu tiesību aizsardzību, jo: 1) ir *īpašā situācijā*; 2) viņai nav pietiekamu finansiālo resursu.

[5] Lietā secināts, ka pieteicējas ienākumi (419,57 *euro* pirms nodokļu samaksas, 290,57 *euro* pēc nodokļu samaksas) pārsniedz noteikumu Nr. 811 2.punktā noteikto apmēru (215 *euro*), lai varētu pretendēt uz juridiskās palīdzības saņemšanu.

[6] Vadlīnijas, kā interpretējams tiesiskais apstāklis *īpaša situācija*, kurā jāatrodas personai, lai tā varētu pretendēt uz juridisko palīdzību, ietvertas Palīdzības likuma 3.panta otrās daļas 2.punktā. Proti, persona atrodas īpašā situācijā, ja tā pēkšņi nonākusi tādos apstākļos un materiālajā stāvoklī, kas tai liedz nodrošināt savu tiesību aizsardzību (stihisku nelaimju, nepārvaramas varas vai citu no personas neatkarīgu apstākļu dēļ), vai atrodas pilnā valsts vai pašvaldības apgādībā.

Kā secināms, likumdevējs ir uzskatījis, ka valsts nodrošinātā juridiskā palīdzība sniedzama arī gadījumos, kad, kaut arī personas ienākumi ir lielāki par noteikto robežlielumu, personai tomēr nav pietiekami daudz līdzekļu savu tiesību aizstāvībai, ja apstākļi ir tādi, kurus pati persona nav varējusi ietekmēt un kuri personai iestājušies neparedzēti.

Tiesa ir secinājusi, ka pieteicēja ir *īpašā situācijā*, jo: 1) viņai tika veikta operācija; 2) pieteicējas ienākumi pēc nodokļu samaksas noteikto ienākumu robežlielumu (215 *euro*) pārsniedz nedaudz; 3) redzes problēmu dēļ pieteicējai ir apgrūtināta iespēja iepazīties ar juridiskiem tekstiem un uz tiem atbilstoši reaģēt; 4) 75,57 *euro*, kas pārsniedz robežlielumu, nav tik daudz, lai atbilstu labklājības līmenim Vācijā, tādēļ pieteicējas ienākumi nav pietiekami; 5) civillietā risināmā tiesību jautājuma argumentācijā var būt nozīme juridiskajām zināšanām.

Savukārt Tieslietu ministrija uzskata, ka tiesa nepareizi interpretējusi un piemērojusi tiesību normas, jo: 1) pieteicējas norādītie veselības traucējumi nav iestājušies pēkšņi, no lietas materiāliem neizriet, ka operācija bija neplānota; 2) nav nozīmes, par kādu summu ir pārsniegts palīdzības saņemšanai pieļaujamo ienākumu apmērs, turklāt nepamatoti ir vērtēti *neto* ienākumi; 3) veselības traucējumi paši par sevi nav pamats, lai atzītu, ka ir īpaša situācija; 4) labklājības līmenis Vācijā nav jāvērtē, jo likuma 14.^{5}pants piemērojams tad, ja šis līmenis Latvijā ir augstāks nekā domicila valstī; 5) lietas sarežģītības vērtēšana civillietās nav paredzēta.

[7] Senāta ieskatā, pamatots ir kasācijas sūdzības arguments, ka no sprieduma argumentācijas neizriet, ka pieteicējai veiktās operācijas dēļ pieteicējas materiālais stāvoklis pasliktinājās. Pamatots ir kasatora viedoklis, ka veselības traucējumi un operācija paši par sevi nav pamats, lai atzītu, ka ir iestājusies *īpaša situācija*. Tiesai, ja pieteicēja pati šīs ziņas nesniedza, bija jāizprasa no pieteicējas pierādījumi par to, ka veiktā operācija un atrašanās slimnīcā viņai radīja papildu izdevumus, kas pasliktināja viņas materiālo stāvokli.

[8] Arī apstāklis, ka personai ir redzes problēmas, pats par sevi neizslēdz iespēju personai iepazīties ar dokumentiem ar speciāla aprīkojuma palīdzību. Turklāt cilvēkiem ar redzes invaliditāti Latvijas Neredzīgo biedrība piedāvā teksta pārveidošanu Braila rakstā bez maksas (sk. *https://www.lnbiedriba.lv/lv/pakalpojumi/braila-raksts/*).

Tomēr gan iestādei, gan tiesai ir jānoskaidro, vai pieteicējai ir pieejams aprīkojums, ar kuru tekstu var vai nu pārveidot vai arī dokumenta tekstu nosūtīt pārveidošanai, vai arī ir citas iespējas iepazīties ar tiesvedībai svarīgiem dokumentiem un veikt tālākās darbības. Šāda prasība netieši izriet arī no Apvieno Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 13.panta, atbilstoši kuram dalībvalstis nodrošina efektīvu tiesas pieejamību personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem, tostarp nodrošinot procesuālus un vecumam atbilstošus pielāgojumus, lai atvieglotu viņu kā tiešu un netiešu procesa dalībnieku lomu visās tiesvedības stadijās.

Kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā „R.P. un citi pret Apvienoto Karalisti", lietās, kurās iesaistītas personas ar invaliditāti, nacionālajām tiesām ir piešķirta novērtēšanas brīvība tiktāl, ciktāl tiek nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu. Minētajā lietā tiesa atzina, ka valstij bija jānodrošina pielāgojumi, kas invalīdiem palīdzētu līdzdarboties tiesvedībā (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 9.oktobra spriedums lietā „ R.P. and Others v. the United Kingdom", iesnieguma Nr. 38245/08, 65., 67.punkts*).

[9] Pamatots ir kasācijas sūdzības arguments, ka tiesa nepamatoti vērtēja pieteicējas *neto* ienākumus. Atbilstoši noteikumu Nr. 811 2.punktam palīdzības pieprasītāja īpašuma stāvokli un ienākumu līmeni uzskata par atbilstošu juridiskās palīdzības piešķiršanai, ja pieprasītāja vidējie mēneša ienākumi pēdējo triju mēnešu laikā nepārsniedz 50 % no noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēra juridiskās palīdzības pieprasīšanas dienā. Piemērojot šo punktu, tiesai jāņem vērā Ministru kabineta 2015.gada 24.novembra noteikumi Nr. 656 „Noteikumi par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu". Kaut arī šajos noteikumos un pat ne Darba likumā, uz kura pamata noteikumi izdoti, tiešā tekstā nav norādīts, ka noteiktajā apmērā ietverti arī nodokļi, tas atbilst tiesību sistēmai un netieši izriet no Darba likuma 71.panta (nosaka darba samaksas aprēķinu).

Turklāt tiesa salīdzināja summu, kuras aprēķinā ir iekļauti nodokļi (proti, 215 *euro* – 50 % no noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēra), ar summu, kuras aprēķinā nodokļi nav ietverti (75,57 *euro*, kas iegūti no 290,57 *euro*, kas ir pieteicējas ienākumi pēc nodokļu samaksas, atņemot iepriekš minētos 215 *euro*, kuros nodokļi ir iekļauti). Šāds salīdzinājums nav korekts.

Minētais apstāklis gan nav ietekmējis tiesas spriedumu, jo tiesa neapmierināja pieteikumu tā iemesla dēļ, ka pieteicējas ienākumi tikai nedaudz pārsniedza palīdzības saņemšanai pieļaujamo ienākumu apmēru. Tiesa šo apstākli izmantoja kā papildu argumentu, novērtējot, vai pieteicējas situācija ir īpaša. Kā papildu arguments tas ir vērtējams, un tas netieši atzīts arī kasācijas sūdzībā (atreferēts šā sprieduma 3.5.punktā).

[10] Kasācijas sūdzībā norādīts, ka lietas sarežģītība, lemjot par juridiskās palīdzības piešķiršanu civillietā, nav vērtējama. Senāts piekrīt kasatoram, ka Latvijas juridiskās palīdzības sistēma pamatā ir veidota tā, ka lietas sarežģītība civillietās nav vērtējama. Tomēr var būt situācijas, kad lietā ir risināmi sarežģīti juridiski jautājumi, līdz ar to ir acīmredzami, ka, lai nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu, jo īpaši, ja lietā iesaistītas personas ar invaliditāti, palīdzības sniegšanai ir piesaistāmi juridiskās palīdzības sniedzēji.

Kaut arī likumā tiešā tekstā lietas sarežģītības kritērijs nav ietverts, tas šādos gadījumos būtu izsecināms no Palīdzības likuma 1.pantā norādītā mērķa (veicināt tiesības uz taisnīgu tiesu aizsardzību) un 3.panta trešajā daļā noteiktā, ka palīdzību var pieprasīt, ja persona materiālā stāvokļa dēļ pati nav spējīga nodrošināt savu tiesību aizsardzību. Likums deleģē ienākumu līmeni noteikt Ministru kabinetam, nedodot nekādas vadlīnijas, kas jāņem vērā, nosakot šo līmeni. Ministru kabinets noteikumos Nr. 811 to ir noteicis, paredzot vienu summu visiem gadījumiem. Parasti šie noteikumi ir piemērojami. Tomēr iepriekš minētajos gadījumos, kad lieta ir objektīvi sarežģīta un procesa dalībniekam nozīmīga, iespējams nonākt pie secinājuma, ka gadījums ir netipisks un lietas sarežģītības dēļ Ministru kabineta noteiktais ienākumu robežlielums ir pārāk zems.

Šāda pieeja nenozīmē, ka tādēļ juridiskās palīdzības piešķiršana notiktu bez tiesiska pamata, jo tiesisko pamatu rada ne vien likums un tam pakārtotie noteikumi, bet arī pamattiesību un starptautisko tiesību normas.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir vērsusi uzmanību uz to, ka lietas sarežģītība ir viens no kritērijiem, kas ir vērtējams, lemjot par personas pieeju tiesai, jo īpaši, ja lietā ir iesaistīta persona ar invaliditāti. Piemēram, iepriekš minētajā spriedumā lietā „R.P. un citi pret Apvienoto Karalisti" minēts, ka tiesa ņems vērā visus būtiskos apstākļus, tostarp nacionālajā tiesā izskatāmā jautājuma raksturu un sarežģītību, kā arī iesniedzējas apdraudētās intereses (*sprieduma 65.punkts*).

Jāatzīmē, ka tam, ka netipiskas situācijas ir iespējamas, piekrīt arī kasatore (atreferēts šā sprieduma 3.8.punktā).

Izvērtējot lietas sarežģītību, jāņem vērā arī apstāklis, ka atsevišķos gadījumos arī civillietās tiesai ir imperatīvs pienākums *ex officio* izvērtēt ar patērētāju noslēgta līguma noteikumu atbilstību labticīguma prasībām un tos nepiemērot, ja šādi noteikumi ir netaisnīgi no patērētāju tiesību viedokļa, turklāt neatkarīgi no tā, vai patērētājs cēlis kādus konkrētus iebildumus (*Senāta Civillietu departamenta 2018.gada 26.janvāra sprieduma lietā Nr. SKC?40/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0126.C30516713.1.S) 8.punkts*).

[11] Nepamatots ir kasācijas sūdzības arguments, ka Palīdzības likuma 14.[5]pants attiecas uz gadījumiem, kad palīdzību prasa persona, kura dzīvo ārpus Latvijas un kuras dzīvesvietas valstī labklājības līmenis ir zemāks nekā Latvijā.

Minētajā pantā iestrādātas normas, kas izriet no Eiropas Savienības Padomes 2003.gada 27.janvāra direktīvas 2003/8/EK par to, kā uzlabot tiesu pieejamību pārrobežu strīdos, nosakot kopīgus obligātus noteikumus attiecībā uz juridisko palīdzību šādos strīdos. Proti, direktīvas 5.panta ceturtajā daļā noteikts, ka noteiktās robežas nevar liegt piešķirt juridisko palīdzību tiem šīs palīdzības pieprasītājiem, kuru līdzekļi pārsniedz minētās robežas, ja viņi pierāda, ka nespēj samaksāt tiesāšanās izdevumus tādēļ, ka pastāv atšķirība starp dzīves dārdzību domicila *vai* pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstī un dalībvalsti, kurā notiek tiesas sēdes. Tāpat šīs direktīvas preambulas 15.apsvērumā uzsvērts, ka direktīvas mērķus nevar sasniegt, ja juridiskās palīdzības pieprasītājiem nav iespējas pierādīt, ka viņi nevar segt tiesāšanās izdevumus, pat ja viņu līdzekļi pārsniedz robežu, ko noteikusi dalībvalsts, kurā notiek tiesas sēdes; novērtējot, vai juridiskā palīdzība piešķirama uz šāda pamata, iestādes dalībvalstī, kurā notiek tiesas sēdes, var ņemt vērā informāciju par to, *vai pieprasītājs atbilst finansiālajiem kritērijiem* par tiesībām saņemt palīdzību *domicila* vai pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstī.

Tādējādi Palīdzības likuma 14.[5]pants šajā lietā ir piemērojams. Tomēr nepietiek tikai ar konstatējumu, ka dzīves līmenis Vācijā ir augstāks, bet arī jānoskaidro, kādiem finansiāliem kritērijiem personai jāatbilst, lai saņemtu palīdzību Vācijā, un vai pieteicēja šiem kritērijiem atbilst.

Pieteicējai ir jālīdzdarbojas pierādījumu iesniegšanā, jo tikai viņas rīcībā ir informācija, kas nepieciešama, lai tiesa varētu objektīvi izlemt šo lietu. Piemēram, pieteicējai ir jāiesniedz kvītis par mitekļa īri, ja viņai ir šādi izdevumi.

[12] Nepamatots ir arī kasācijas sūdzības arguments, ka persona nevar iesniegt dokumentu tulkojumus, neapliecinot tos.

Valsts valodas likuma 10.panta trešajā daļā noteikts, ka dokumentus svešvalodā no personām pieņem, ja tiem pievienots noteiktā kārtībā apliecināts tulkojums. Taču šā panta ceturtajā daļā noteikts, ka valsts un pašvaldību iestādes, organizācijas un uzņēmumi (uzņēmējsabiedrības) no ārvalstīm saņemtos dokumentus var pieņemt un izskatīt bez tulkojuma valsts valodā.

Senāta ieskatā, ja reiz likumdevējs ļauj iesniegt dokumentus bez tulkojuma, tad vēl jo vairāk tas ļauj līdz ar tiem iesniegt neapliecinātus tulkojumus. Iestāde un tiesa tos var izmantot, ja vien tie ir saprotami un nerodas pamatotas šaubas par tulkojuma neprecizitātēm.

[13] Ņemot vērā iepriekšminētos argumentus, tiesa principā pareizi centās vērtēt visu situāciju kopumā, tomēr tā nav ieguvusi visu nepieciešamo informāciju lietas objektīvai izlemšanai. Tāpēc rajona tiesas spriedums ir atceļams un lieta nosūtāma tai pašai tiesai atkārtotai izskatīšanai.

[14] Senāts arī atgādina, ka šī tiesvedība nav šķērslis, lai iestāde pati pēc savas iniciatīvas jebkurā laikā atceltu personai nelabvēlīgu administratīvo aktu, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 85. vai 86.pantu, kā arī noslēgtu izlīgumu, attiecīgi par to paziņojot tiesai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta pirmās daļas 1.punktu, 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

atcelt Administratīvās rajona tiesas 2020.gada 12.februāra spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai rajona tiesai.

Atmaksāt Tieslietu ministrijai drošības naudu 70 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

J. Briede V. Kakste D. Mita